

ЦИВІЛЬНЕ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

УДК 347.456

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2021.4.9>

Андрусів Л. М.,

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри права
ЗВО «Університет Короля Данила»

Припхан І. І.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного, конституційного
та адміністративного права
Івано-Франківського юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»

СПЛАТА СУДОВОГО ЗБОРУ ЗА ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ, ПРИЙНЯТИХ НА ПІДСТАВІ ВИКОНАВЧОГО НАПИСУ НОТАРІУСА ЗА КРЕДИТНИМИ ДОГОВОРАМИ: ПРАВОВА НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ

Анотація. У статті проаналізовано чинне законодавство, а також досліджено актуальну судову практику щодо сплати судового збору за оскарження рішень виконавців, прийнятих на підставі виконавчого напису нотаріуса. Розглянуто процедурні аспекти відкриття виконавчого провадження і вчинення першочергових виконавчих дій. Наголошено на тому, що виконавець зобов'язаний здійснювати заходи примусового виконання рішень у спосіб та у порядку, встановлені виконавчим документом і законодавством. Установлено ключові рішення Верховного Суду, які окреслюють спрямованість практики судів першої та апеляційної інстанцій щодо сплати судового збору за оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби, вчинених на підставі виконавчого напису нотаріуса. Зроблено висновок, що оскарження рішень та дій виконавця може допомогти захистити права боржника, зокрема у випадках відкриття виконавчого провадження виконавцем поза межами округу своєї діяльності, накладення арешту на зарплатний і пенсійний рахунки, відмови у закритті провадження через невнесення виконавчого збору, відмови повертати безпідставно списані кошти тощо. Остання судова практика щодо сплати судового збору за оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби, вчинених на підставі виконавчого напису нотаріуса за кредитними договорами, явно не на користь громадян. Такі позови суд першої інстанції часто залишає без руху та зобов'язує сплатити судовий збір. Зрозуміло, щоб не гаяти час та забезпечити себе від повернення набутого на підставі виконавчого напису нотаріуса і відчуженого виконавцями майна, варто такий судовий збір все ж сплатити. Водночас у разі задоволення адміністративного позову повністю судовий збір стягується з відповідача, у разі часткового задоволення позову – пропорційно до задоволеної чи відхиленої частини вимоги із відповідача та позивача відповідно. Для повернення стягненого за виконавчим написом нотаріуса майна потрібно комплексно вирішувати правову ситуацію, що склалася, а саме оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність органів державної виконавчої служби і доводити незаконність учинення виконавчого напису нотаріусом.

Ключові слова: *судовий збір, кредитний договір, виконавчий напис нотаріуса, оскарження рішень державної виконавчої служби, виконавець.*

Andrusiv L. M., Prypkhan I. I. Payment of court fees for appeals against decisions of the state executive service, adopted on the basis of a notary's writ of execution under credit agreements: legal uncertainty

Abstract. The article analyzes the current legislation, as well as examines the current case law on the payment of court fees for appealing against decisions of executors, made on the basis of the writ of execution of the notary. Procedural aspects of initiating enforcement proceedings and committing priority enforcement actions

are considered. It is emphasized that the executor is obliged to carry out measures of enforcement of decisions in the manner and in the manner prescribed by the executive document and legislation. The key decisions of the Supreme Court have been established, outlining the practice of courts of first and appellate instances regarding the payment of court fees for appealing against decisions, actions or omissions of state executive service bodies made on the basis of a notary's writ of execution. It is concluded that appeals against decisions and actions of the executor can help protect the rights of the debtor, in particular in cases of enforcement proceedings by the executor outside the district of his activity, seizure of salary and pension accounts, refusal to close proceedings for non-payment of enforcement fees; refusal to return unreasonably written off funds, etc. The latest case law on the payment of court fees for appeals against decisions, actions or omissions of the state executive service, made on the basis of a notary's writ of execution under credit agreements is clearly not in favor of citizens. Such lawsuits are often dismissed by the court of first instance and ordered to pay a court fee. Of course, in order not to waste time and protect yourself from the return of the notary acquired on the basis of the writ of execution and the property alienated by the executors, such a court fee should still be paid. In this case, in case of satisfaction of the administrative claim in full, the court fee is charged from the defendant, in case of partial satisfaction of the claim – in proportion to the satisfied or rejected part of the claim from the defendant and the plaintiff, respectively. In order to return the property collected under the notary's writ of execution, it is necessary to comprehensively resolve the current legal situation, namely to appeal against decisions, actions or inaction of the state executive service and prove the illegality of the notary's writ of execution.

Key words: court fee, loan agreement, notary's writ of execution, appeal against decisions of the state executive service, executor.

Постановка проблеми. Пандемія COVID-19 і складна економічна ситуація, що стала її наслідком, спричинили поглиблення матеріальних труднощів у значної частини населення, зокрема в Україні. Все це спричинило збільшення кількості споживачів кредитних послуг. Водночас рівень доходів населення України за час тотального карантину суттєво знизився, що, у свою чергу, зумовило зростання кількості невиконаних кредитних зобов'язань боржниками. Саме тому однією із найпоширеніших категорій судових справ нині є кредитні спори.

Відповідно до рішення Конституційного Суду України від 10 листопада 2011 року № 15-рп/2011 положення Закону України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 року поширюються на правовідносини між кредитором та позичальником (споживачем) за договором про надання споживчого кредиту [21]. Виходячи зі змісту Закону України «Про захист прав споживачів» [1], всі державні установи мали б відстоювати сторону споживачів, які опинились у скрутному становищі та не можуть вчасно виконувати взяті на себе зобов'язання із кредиту, але у судовій практиці мають місце протилежні тенденції, що, у свою чергу, тягне за собою порушення прав і законних інтересів громадян.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Правову природу виконавчого напису неодноразово досліджували вітчизняні науковці

Н.В. Безсмертна [1], А.М. Єрух та Ю.М. Козьякова [4], В.В. Комаров та В.В. Баранкова В.В. [8], С. Я. Фурса та Є. І. Фурса [19]. Предметом їхніх досліджень були, зокрема, поняття, форма і загальні умови вчинення виконавчого напису нотаріусом. Проблеми вчинення виконавчого напису на кредитних договорах були предметом фрагментарних наукових досліджень О. Коваль [7], О.М. Кузнець [9], А. Левченко та Д. Кирилюка [10].

Питання про здійснення виконавчого провадження на підставі виконавчого напису нотаріуса і статусу його суб'єктів досліджували А.В. Гуржій, І. Зозуля, П.В. Макушев та інші. Водночас проблемні аспекти сплати судового збору за оскарження рішень органів державної виконавчої служби, прийнятих на підставі виконавчого напису нотаріуса, належного правового аналізу так і не одержали. Хоча, як показує практика, вони мають місце і потребують якнайшвидшого їх правового врегулювання з метою недопущення порушення прав та інтересів учасників цивільних правовідносин.

Формулювання мети дослідження. Мета роботи полягає у проведенні наукового дослідження нормативно-правового регулювання та судової практики у сфері сплати судового збору за оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби, вчинених на підставі виконавчого напису нотаріуса за кредитними договорами.

Виклад основного матеріалу. Л.К. Радзівська та С. Г. Пасічник визначають виконавчий напис як розпорядження нотаріуса про примусове стягнення із боржника на користь кредитора грошових сум або про передавання чи повернення майна, вчинене на документі, що підтверджує зобов'язання [19, с. 33].

Банк, мікрокредитна організація, колекторська (факторингова) організація звертається до нотаріуса для того, щоб він учинив виконавчий напис. Згідно із ч. 1 ст. 88 Закону України «Про нотаріат» нотаріус учиняє виконавчі написи, якщо подані документи підтверджують безспірність заборгованості або іншої відповідальності боржника перед стягувачем і тоді, коли з дня виникнення права вимоги минуло не більше трьох років, а у відносинах між підприємствами, установами та організаціями – не більше одного року.

Згідно із Законом України «Про нотаріат» та Переліком документів, за якими стягнення провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 29 червня 1999 року № 1172, виконавчий напис учиняється нотаріусом на оригіналі документа, що встановлює заборгованість [17; 12].

Тому після вчинення виконавчого напису нотаріусом заявник (банк, МФО, колекторська компанія) звертається до виконавця для здійснення примусового виконання. Державний чи приватний виконавець відкриває виконавче провадження і вчиняє виконавчі дії щодо звернення стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інші доходи боржника. Доволі часто боржники дізнаються про відкрите виконавче провадження вже тоді, коли всі їхні рахунки заблоковано, або з цих рахунків уже стягнуто кошти, після чого мають місце тривалі судові процеси.

Нині в Україні запроваджено спрощений порядок арешту рахунків і стягнення з них коштів у межах виконання зобов'язання України перед Міжнародним валютним фондом, на виконання якого Верховна Рада ухвалила Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання» від 3 липня 2018 року, на підставі чого Міністерством юстиції упро-

ваджено автоматизоване примусове стягнення коштів боржників із їхніх банківських рахунків.

Ч. 1 ст. 447 ЦПК України врегульовано положення про те, що «... сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду зі скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до цього Кодексу, порушено їхні права чи свободи ...» [23].

О. В. Гетманцев відмічає, що «... виконання судових рішень повинно розглядатись як самостійна стадія цивільного судочинства, на яку покладаються завдання, спрямовані на забезпечення прав, свобод та інтересів шляхом примусової реалізації судових рішень. Особливістю цієї стадії цивільного процесу може розглядатись її комплексна природа – одночасне правове регулювання нормами ЦПК України і нормами виконавчого права (або виконавчого процесу) як самостійної галузі у системі права ...» [2, с. 79].

Зауважимо, що, враховуючи суть кредитних правовідносин та, зокрема, те, що боржник не виконує повною мірою взяті на себе зобов'язання, питання сплати судового збору за подання скарги на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби стоїть досить гостро.

Із цього приводу Європейський суд з прав людини зауважив, що «сплата судових витрат не повинна перешкоджати доступу до суду, ускладнювати цей доступ таким чином і такою мірою, щоб завдати шкоди самій суті цього права, та має переслідувати законну мету» (рішення від 19.06.2001 у справі «Kreuz v. Poland») [20].

Через це під час здійснення правосуддя суди мають вирішувати питання, пов'язані із судовими витратами (зокрема щодо відстрочення та розстрочення, зменшення їх розміру або звільнення від їх сплати), у чіткій відповідності до процесуального законодавства, Закону України «Про судовий збір», а також до інших нормативно-правових актів України, забезпечуючи водночас належний баланс між інтересами держави у стягненні судового збору за розгляд

справ та інтересами позивача (заявника) щодо можливості звернення до суду.

Із приводу цього питання певний час була протирічлива судова практика. Один період вважалось, що судовий збір не підлягає сплаті, оскільки виконання рішення – це завершальна стадія судового процесу. Було окреме регулювання цього питання у п. 14 Постанови пленуму ВСУ «Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби під час виконання судових рішень у цивільних справах» від 7.02.2014 № 6. Ураховуючи, що виконання судових рішень є завершальною і невід'ємною частиною (стадією) судового провадження у конкретній справі, в якій провадження за скаргою не відкривається, а за подання позовної заяви сплачено відповідний судовий збір, ані розділом VII ЦПК, ані законом «Про судовий збір» (ч. 1 ст. 3) не передбачено необхідності сплати судового збору за подання скарги на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби, тому за подання скарги судовий збір не сплачується [18].

Така позиція підтримана у постанові Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 18 січня 2018 року у справі № 565/256/15-ц, якою скасовано ухвали Апеляційного суду Рівненської області від 22 січня 2016 року та від 22 лютого 2016 року, котрими апеляційну скаргу було залишено без руху, а надалі повернуто заявнику через несплату судового збору за подання апеляційної скарги на ухвалу, якою було розглянуто скаргу на дії та бездіяльність відділу державної виконавчої служби. Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду у зазначеній постанові виходив із такого. Враховуючи те, що провадження із виконання судових рішень є завершальною і невід'ємною частиною (стадією) судового провадження за конкретною справою, в якій провадження за скаргою не відкривається, а за подання позовної заяви сплачено відповідний судовий збір, ані розділом VII Цивільного процесуального кодексу України, ані Законом № 3674-VI (частина перша статті 3) не передбачено необхідності скарги щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів ДВС, від-

так за подання скарги судовий збір не сплачується. Таким чином, не підлягає сплаті судовий збір за подання апеляційної скарги у справах за скаргами на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи ДВС [14].

Перелік позовних заяв (заяв, скарг, дій), за подання яких до суду або за вчинення яких судом установлено ставки судового збору, міститься у пп. 1, 4 ч. 2 ст. 4 закону «Про судовий збір» і за своїм змістом є вичерпним. Отже, справляння судового збору з інших позовних заяв (заяв, скарг), що подаються до суду, не зазначених у ч. 2 ст. 4 закону «Про судовий збір», не передбачено, наприклад, за подання скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби.

Однак нині практика змінилась у протилежну сторону і вважається, що навіть, якщо в законі прямо не передбачено ставки збору за оскарження дій виконавця, його потрібно сплачувати на загальних підставах, як за подання позову відповідно до кількості позовних вимог. У травні 2018 року Велика Палата ВС відступила від висновку КЦС ВС та зазначила перелік заяв і скарг, за подання яких не справляється судовий збір, наведений у частині другій статті 3 Закону України «Про судовий збір». У цьому переліку відсутні скарги щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби. Судовий збір має справлятися на загальних підставах [13].

Водночас у ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір» не встановлено ставки судового збору за подання скарг на дії чи бездіяльність органів державної виконавчої служби. Проте пп. 7 п. 2 ч. 2 ст. 4 ЗУ «Про судовий збір» установлено ставку судового збору за подання до господарського суду апеляційної і касаційної скарг на всі ухвали суду без винятку: один розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Зазначене положення стосується подання апеляційних і касаційних скарг на всі без винятку ухвали господарського суду, що підлягають оскарженню, незалежно від того, чи передбачено ЗУ «Про судовий збір» справляння судового збору за подання тих заяв, за результатами розгляду яких виносяться відповідні ухвали. Отже, Велика Палата ВС відступила від висно-

вку, викладеного у постанові КЦС у складі ВС від 18.01.2018 у справі № 565/256/15-ц [13].

Водночас троє суддів Великої Палати ВС, а саме Д. А. Гудима, Н.П. Лященко, О.М. Ситнік висловили окрему думку: скажники у справах за скаргами на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця не повинні сплачувати судовий збір як за подання скарги до суду першої інстанції, так і на наступних стадіях судового процесу.

Висновки. Ми можемо підсумувати, що відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» виконавець зобов'язаний здійснювати заходи примусового виконання рішень у спосіб та у порядку, встановлені виконавчим документом і законодавством. У будь-який момент державний чи приватний виконавець може відкрити виконавче провадження на підставі виконавчого напису нотаріуса за кредитними договорами і стягнути з особи кошти. Водночас окремі виконавці блокують рахунки повністю і без розбору, соціальний він чи зарплатний. Водночас за відкритого виконавчого провадження неможливо проводити жодні операції із нерухомістю. Все це зумовлює необхідність оскарження в судовому порядку рішень, дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби, вчинених на підставі виконавчого напису нотаріуса за кредитними договорами.

Оскарження рішень і дій виконавця може допомогти захистити права боржника, зокрема

у випадках відкриття виконавчого провадження виконавцем поза межами округу своєї діяльності, накладення арешту на зарплатний і пенсійний рахунки, відмови у закритті провадження через невнесення виконавчого збору, відмови повертати безпідставно списані кошти тощо.

Остання судова практика щодо сплати судового збору за оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби, вчинених на підставі виконавчого напису нотаріуса за кредитними договорами, явно не на користь громадян. Такі позови суд першої інстанції часто залишає без руху та зобов'язує сплатити судовий збір. Зрозуміло, щоб не гаяти час та убезпечити себе від повернення набутого на підставі виконавчого напису нотаріуса і відчуженого виконавцями майна, варто такий судовий збір все ж сплатити. Водночас у разі задоволення адміністративного позову повністю судовий збір стягується із відповідача, у разі часткового задоволення позову – пропорційно до задоволеної чи відхиленої частини вимоги із відповідача та позивача.

Підсумовуючи, ми зауважимо, що задля повернення стягненого за виконавчим написом нотаріуса майна слід комплексно вирішувати правову ситуацію, що склалась, а саме оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність органів державної виконавчої служби і доводити незаконність учинення виконавчого напису нотаріусом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Безсмертна Н. Виконавчий напис як один із способів захисту суб'єктивних цивільних прав. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Юридичні науки*. 2007. Вип. 74–76. С. 123–126.
2. Гетманцев О. В. Звернення судових рішень до виконання в системі цивільного судочинства. *Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство*. 2013. Вип. 660. С. 75–80.
3. Гуржій А. В. Примусове виконання судових рішень у світлі розвитку вітчизняного законодавства. *Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації Української держави: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, (18-19 травня 2017 року)*. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». Київ: НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», Вид-во «Політехніка», 2017. С. 196-201.
4. Єрух А. М., Козьякова Ю. М. Діловодство в органах нотаріату – організація та ведення. Практичний коментар до порядку ведення та заповнення Реєстрів для реєстрації нотаріальних дій. Учinenня виконавчих написів нотаріусом – порядок та особливості. Зразки документів. Харків: Страйд, 2010. 272 с.
5. Зозуля І. Правове забезпечення статусу суб'єктів виконавчого провадження у сфері примусового виконання судових рішень і рішень інших органів та установ. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С. 148–153.
6. Інструкція з організації примусового виконання рішень : Наказ Міністерства юстиції України від 02.04.2012 р. № 512/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України 29.09.2016 р. № 2832/5) / *Верховна Рада України*. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12) (дата звернення: 21.06.2019).

7. Коваль О. Звернення стягнення на житло на підставі виконавчого напису нотаріуса: прогалини законодавства та шляхи їх виправлення. *Вісник Академії правових наук України*. 2013. № 1. С. 253–261.
8. Комаров В. В., Баранкова В. В. Нотаріат: перспективи унормування, законодавство, судова практика. Харків: Право, 2008. 536 с.
9. Кузнець О.М. Окремі проблеми равового регулювання вчинення виконавчого напису на кредитному договорі. <https://radaiko.com.ua/news/okremi-problemi-pravovogo-regulyuvannya-vchinennya-vikonavchogo-napisu-na-kreditnomu-dogovori>
10. Левченко А., Кирилук Д. Проблемні аспекти вчинення виконавчих написів нотаріуса на договорах застави та іпотеки. *Юридичний Радник*. 2017. № 3(93). С. 29-38.
11. Макушев П.В. Державна виконавча служба в Україні: адміністративно-правове дослідження : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Запоріжжя. Запорізький національний університет Міністерства освіти і науки України, 2017. 34 с.
12. Перелік документів, за якими стягнення провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.06.1999 р. № 1172. *Офіційний вісник України*. 1999. № 26. Ст. 69.
13. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 29 травня 2018 року у справі № 915/955/15. Проведення № 12-66гс18. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/74506127>
14. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 18 січня 2018 року у справі № 565/256/15-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/71749954>
15. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>
16. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>
17. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 39. Ст. 383.
18. Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби під час виконання судових рішень у цивільних справах: Постанова пленуму ВСС від 7.02.2014 № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006740-14#Text>
19. Радзієвська Л.К. Пасічник С.Г. Нотаріат в Україні : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2000. 528 с.
20. Рішення Європейського суду з прав людини від 19 червня 2001 року у справі «Kreuz v. Poland», заява № 28249/95. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_030#Text
21. Рішення Конституційного Суду України від 10.11.2011 року № 15-рп/2011 (справа про захист прав споживачів кредитних послуг). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-11#Text>
22. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Виконавчий напис нотаріуса та господарське судочинство: старі і нові проблеми. *Цивільстична процесуальна думка: зб. наук. статей*. За заг. ред. С. Я. Фурси. Київ: Паливода А. В., 2012. С. 349–357.
23. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>